histories

"Een schot in de roos!"

Sint-Jorisgilde tijdens het Gildefeest in Herselt, juni 2017 © Sint-Jorisgilde Loenhout

Rapport pilootproject "waarderen"

Casestudy rond integraal en participatief waarderen van schutterserfgoed

Inhoudstafel

Opzet en verloop van het project

Aanleiding van het project 3

Partners 4

Sint-Jorisgilde in Loenhout als piloot 5

Collectie van de gilde - registratie- en inventarisatietraject 8

Erfgoedzorgtraject schutterserfgoed in Vlaanderen van Federatie van Vlaamse Historische Schuttersgilden 10

Resultaten van het project

1. Waarderingstraject met de Sint-Jorisgilde in Loenhout

Waarom waarderen? 12
Waarderingsmethodiek 12
Waarderingskader: invulsjabloon 14
Waarderingskader: toelichting rijen en kolommen 16
Waarderingssessies 20
Enkele sfeerbeelden 24
Afsluiters 26

2. Handleiding/waarderingskader 27

Getrapt waarderen 28

Conclusies 29

Colofon

"Een schot in de roos!" Rapport pilootproject waarderen 'Casestudy rond integraal en participatief waarderen van schutterserfgoed'

Dit rapport werd gemaakt door Histories vzw in het kader van het pilootproject waarderen 'Casestudy rond integraal en participatief waarderen van schutterserfgoed', een project van Histories vzw, in samenwerking met de Sint-Jorisgilde Loenhout, de Hoge Gilderaad der Kempen en Caroline Reed en met de steun van de Vlaamse Overheid.

Voor meer informatie: Histories vzw . Zoutwerf 5 . 2800 Mechelen
info@historiesvzw.be . 015 80 06 30

Vlaanderen verbeelding werkt

Opzet en verloop van het project

Het pilootproject werd ingediend toen LECA nog actief was. Als organisatie die vooral inzet op het ondersteunen van mensen achter tradities, de zogenaamde traditiedragers, werd waarderen gezien als een extra tool in het ondersteuningsaanbod van LECA. Na het volgen van de basiscursus waarderen en de masterclass over ***Reviewing Significance 3.0*** die werd gegeven door Caroline Reed, rijpte het idee voor een concreet project zodat waarderen geïntroduceerd kon worden bij de doelgroep van LECA (en later Histories).

Aanleiding van het project

*LECA/Histories is steeds op zoek naar **nieuwe methodieken om individuen, groepen en gemeenschappen, zoals de schuttersgilden, te ondersteunen in hun erfgoedwerking.** Dit waarderingsproject past uitstekend in dit streven. Dit project zet in op een laagdrempelige waarderingstool die gebruikt kan worden door individuen, groepen en gemeenschappen die erfgoedzorg niet als kerntaak hebben.*

*Daarnaast blijft voor LECA/Histories **integrale erfgoedzorg** de focus, ook bij het waarderen. De meerwaarde van dit project is dan ook het integraal waarderen van roerend en immaterieel erfgoed samen in eenzelfde waarderingstool.*

Uit: projectaanvraag pilootproject

Vanuit de werking van LECA werden twee duidelijke noden inzake waarderen gedetecteerd waar tot nog toe niet zozeer de focus op lag bij eerdere pilootprojecten en bestaande waarderingsmethodieken. Tijdens het project werd duidelijk dat dezelfde noden ook binnen de werking van Histories aanwezig zijn.

Ten eerste zijn de meeste methodieken bedoeld voor een professionele omgeving: mensen die professioneel met erfgoed bezig zijn en die al een sterk ontwikkelde erfgoedreflex hebben. LECA, en nu ook Histories, werkt voornamelijk met vrijwilligers, individuen, groepen en gemeenschappen die erfgoedzorg niet als hun kerntaak hebben en waar de erfgoedreflex meestal nog niet zo goed ontwikkeld is.

Ten tweede is het voor de doelgroep die LECA en nu ook Histories bedient, niet altijd duidelijk wat het verschil is tussen roerend en immaterieel erfgoed. Bij traditiedragers staat de beleving centraal en dat maakt dat zij hun bezit in totaliteit bekijken. De objecten versterken de tradities als het ware. Ook dit moet meegenomen worden bij het waarderen. Wij vonden het dan ook nuttig om in te zetten op integraal waarderen.

Hieruit kwam dan volgende onderzoeksvraag: "Hoe kan integraal gewaardeerd worden met erfgoedvrijwilligers? Een waarderingskader gebaseerd op *Reviewing Significance 3.0*"

Partners

Om dit project mogelijk te maken kon Histories rekenen op een aantal partners, elk met hun eigen inbreng. Hieronder volgt een kort overzicht van deze partners en hun inbreng in het project.

1. Heemkunde Vlaanderen

Door **Heemkunde Vlaanderen** aan te duiden als partner in dit traject, zal ook hun unieke expertise rond lokaal erfgoed en lokale erfgoedgemeenschappen meegenomen worden in de uitvoering van dit pilootproject. Bovendien biedt de nieuwe geïntegreerde erfgoedorganisatie tussen LECA, Heemkunde Vlaanderen en Familiekunde Vlaanderen ook voor dit traject een meerwaarde. De resultaten van dit project zullen eveneens meegenomen worden in de werking van Histories die in januari 2019 van start gaat. Op die manier wordt niet alleen de duurzaamheid van dit project verzekerd maar zullen ook nieuwe insteken mogelijk zijn en zal er verder gewerkt worden op de resultaten van dit project.

Collega Hendrik Vandeginste werd nauw betrokken bij het verloop van het project en nam ook deel aan diverse afstemmingsvergaderingen. Naast zijn rol in het kernteam nam hij ook deel aan de waarderingssessies als expert in behoud en beheer van collecties.

2. Hoge Gilderaad der Kempen

De Hoge Gilderaad der Kempen is een koepelorganisatie van een 70-tal gilden uit de Kempen. Zij ondersteunt de aangesloten gilden bij hun werking en houdt de vinger aan de pols als het gaat over wat er leeft binnen de gilden. Hierdoor heeft de HGK een brede kennis opgebouwd van de diverse facetten van het gildewezen. Samen met LECA werd er vanuit de HGK ingezet op erfgoedzorg, onder andere door een registratie- en inventarisatieproject op te zetten in samenwerking met de provincie Antwerpen. Histories neemt dit erfgoedzorgtraject over.

Leden van de HGK werden uitgenodigd om deel te nemen in de klankbordgroep en droegen hun steentje bij tijdens de waarderingssessies.

3. Caroline Reed

Caroline Reed is actief als ***museum and heritage consultant*** in Groot-Brittannië en auteur van de waarderingstool Reviewing Significance 3.0. Zij werd als expert waarderen ingeschakeld en doorheen het project werd regelmatig afgestemd. Ook werden we samen uitgenodigd op de studiedag 'Gewikt en gewogen' in maart 2018 om het project toe te lichten. Ook tijdens de masterclass die Caroline in maart 2018 gaf, werd het project besproken.

4. Andere betrokkenen

EXPERTEN
Marc Mees, Philippe Probst en Ann Bries werden als experten gevraagd om deel te nemen aan de waarderingssessies. Ze kenden de collecties van de Sint-Jorisgilde al erg goed door hun betrokkenheid bij het registratietraject van de materiële collecties van de Hoge Gilderaad der Kempen.

FVHS
De Sint-Jorisgilde in Loenhout is niet enkel aangesloten bij de Hoge Gilderaad der Kempen maar is ook lid van de Federatie van Vlaamse Historische Schuttersgilden. Zij zijn trekker in het erfgoedzorgtraject rond het historisch schutterswezen in Vlaanderen en volgen met belangstelling de ontwikkelingen rond waarderen, met als doel deze methodiek te implementeren in het erfgoedzorgtraject. Om dit te organiseren werd tijdens werkgroepvergaderingen van de FVHS ook waarderen en de vorderingen van het project op de agenda gezet. Daarnaast werden ook leden van de FVHS uitgenodigd om deel te nemen aan de waarderingssessies. Ook werd samen met de FVHS een denkdag georganiseerd rond het historisch schutterswezen in Vlaanderen. Daar werden de waarderingsresultaten van de gilde in Loenhout voorgesteld en werd ook de koppeling gelegd naar borgingsacties in het brede erfgoedzorgtraject rond schutterserfgoed en gildetradities.

Sint-Jorisgilde in Loenhout als piloot

Om het project beheersbaar te houden werd gekozen om te werken met één concrete piloot, die desalniettemin representatief is voor de brede doelgroep van LECA, en bij uitbreiding intussen ook van Histories. We kwamen vrij snel uit bij een schuttersgilde, de Sint-Jorisgilde in Loenhout als piloot om mee aan de slag te gaan.

Ze hebben al ervaring met erfgoedzorgtrajecten en hebben dus een sterke erfgoedreflex. De gilde heeft erfgoedzorg niet als kerntaak, maar is er zich wel van bewust en zet ook actief in op erfgoedzorg.

Momenteel nemen de schutters ook deel aan het traject rond het historisch schutterswezen in Vlaanderen en het aanvraagdossier voor erkenning als ICE in Vlaanderen en een opname op de ICE-inventaris. Dit dossier werd intussen goedgekeurd: sinds eind juni 2019 pronkt het historisch schutterswezen in Vlaanderen op de ICE-inventaris Vlaanderen. In het kader van dit dossier werden ambitieuze erfgoedzorgplannen vooropgesteld, bij het realiseren van deze erfgoedzorgplannen kan waarderen een waardevolle methodiek worden.

Tot slot kozen we ook voor deze gilde omdat hun erfgoed al goed gedocumenteerd en geïnventariseerd is: zowel de roerende als immateriële collecties werden al in kaart gebracht. We hebben bewust gekozen voor een gemeenschap die al een inventaris had van de collectie zodat er volledig op het waarderen zelf gefocust kon worden.

Sint-Jorisgilde in Loenhout

© Sint-Jorisgilde Loenhout

De Sint-Jorisgilde in Loenhout is een gilde met een rijk verleden en een ruime blik op de toekomst. De gilde hecht grote waarde aan de tradities en legt vooral de nadruk op broederschap en de familiale sfeer.

Sport en ontspanning berust op een eeuwenoude traditie en is er voor jong en oud. Naast de sport, het kruisboogschieten, heeft de gilde jaarlijks een ruim aanbod aan ontspanning, zoals de teerfeesten, de schietspelen, de wandeling, de fietsdag, de kinderdag, de vrouwendag en vele andere activiteiten waaraan je individueel of in gezinsverband kan deelnemen.

Het sportieve richt zich voornamelijk op het kruisboogschieten op 61 en 6 meter. Het vergt van de beoefenaar, techniek, concentratie en zorgvuldigheid met als doel de roos te vinden met pijl en boog.

Jaarlijks wordt ook een Gildefeest georganiseerd. Er worden dan schietingen met verschillende wapens georganiseerd. Verder wordt ook een gildemis opgedragen in de parochiekerk. Ook een gildemaaltijd en schoon inkomen, een optocht in traditionele kledij, staan op het programma. Uiteraard kunnen ook wedstrijden niet ontbreken, diverse gildetradities zoals dansen, vendelen en roffelen worden getoond. De uitreiking van verschillende prijzen vormt het sluitstuk van het feest.

Bron: Sint-Jorisgilde Loenhout, https://www.sintjorisloenhout.be/

Gildefeest Essen, juni 2018 © Sint-Jorisgilde Loenhout

De gilde in een aantal foto’s

Wijding keizersbreuk, 2018 © Sint-Jorisgilde Loenhout

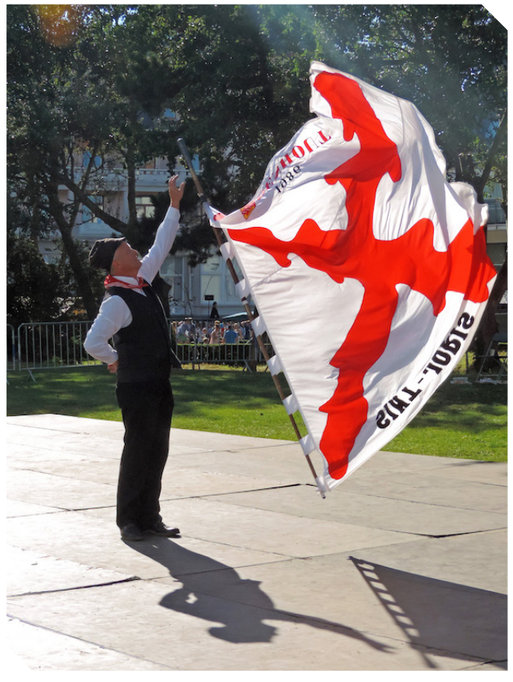

Vendelen en gildedansen, Trammelant 2015 © Sint-Jorisgilde Loenhout

Collectie van de gilde registratie- en inventarisatietraject

Roerend erfgoed

Inventarisatie van de tincollectie, januari 2018 © LECA/Histories

Samen met de provincie Antwerpen werd in 2009 door de Hoge Gilderaad der Kempen een grootschalig registratie- en inventarisatietraject opgezet voor de materiële collecties van de schuttersgilden die aangesloten zijn bij de Hoge Gilderaad der Kempen. Veel in dit traject is ook voortgevloeid uit de werking van de HGK zelf. De jaarlijkse jurydagen over een bepaald thema werden uitgebreid met lezingen over behoud en beheer, zij het toegepast op specifiek gildebezit zoals bijvoorbeeld gildekleding, vendelen, wapens, tradities… Er werden af en toe experten uitgenodigd om dit toe te lichten op basis van concrete voorbeelden uit het gildebezit. Daarnaast werd ook (kunst) historische toelichting voorzien en verschenen verslagen in 'De Knaap', het tijdschrift van de HGK.

De inventarisoefening vloeide hieruit voort. Het gildebezit werd onderverdeeld in deelcollecties en elke deelcollectie werd geïnventariseerd. Volgende deelcollecties kwamen aan bod: gildezilver, gildetin, vaandels, trommels, beelden, schilderijen, boeken ,handschriften en diverse archivalia. Alles werd ingevoerd in Excel en van elk object werd een foto genomen. De inventarissen staan klaar om opgenomen te worden in de eengemaakte databank die momenteel wordt voorbereid door de Vlaamse Overheid als opvolger van de provinciale erfgoeddatabanken (zoals Donnet).

De doelstelling van dit traject was om de gilden in staat te stellen hun bezit te leren kennen en het te inventariseren. Daarnaast werd via adviesverlening en workshops een betere bewaring van en omgang met dit erfgoed beoogd. De provincie Antwerpen speelde een adviserende en begeleidende rol binnen dit traject en werd tijdens het verloop van het traject bijgestaan door experten indien nodig.

Immaterieel erfgoed

Boek 'Gildetradities', 2013, © LECA/Histories

Eind 2009 startte LECA in samenwerking met de Hoge Gilderaad der Kempen een traject op rond het in kaart brengen en het borgen van schutterstradities. De schuttersgilden aangesloten bij de HGK kennen veel tradities en dragen die hoog in het vaandel. Hun gebruiken en de rituelen verwijzen naar het verleden, maar worden tegelijkertijd steeds opnieuw geïnterpreteerd.

Omdat het wenselijk was om dieper in te gaan op deze verscheidenheid binnen het gildewezen, stelden LECA en de HGK eind 2009 een vragenlijst op. Via de vragenlijst werd gepolst naar welke gebruiken en tradities de 74 gilden die bij de HGK aangesloten zijn in ere houden, hoe die worden uitgevoerd en wat hun betekenis is. De HGK en LECA konden zo de enorme rijkdom en variatie aan tradities van naderbij bekijken en in kaart brengen. Uit de verwerking van de antwoorden werd een genuanceerde blik op de hedendaagse beleving van de schuttersgilden verkregen. De volledige resultaten van de bevraging werden toegelicht aan de schutters tijdens het Gildecongres in 2011.

In 2012 verwerkte LECA de enquête over hedendaagse schutterstradities in de publicatie 'Gildetradities. Een verhaal van beleving en herbeleving'. Het boek werd in februari 2013 gelanceerd. De tekst werd geflankeerd door tientallen amateurfoto's van gildebroeders en –zusters die deel uitmaken van een gilde. Deze aanpak kadert volledig in de participatieve aanpak die LECA steeds vooropstelt. De verantwoordelijkheid om het erfgoed te bewaren en te koesteren ligt immers in de eerste plaats bij de mensen zelf die de traditie levend houden. Om de publicatie te promoten en de inhoud verder uit te diepen werden i.s.m. de Kempische erfgoedcellen verschillende publieksactiviteiten georganiseerd, waaronder drie Gildedagen met workshops voor het grote publiek. Op deze manier kon de lokale bevolking kennismaken met de schuttersgilden in hun regio. Daarnaast had elke Gildedag ook een verdiepend luik: zo werden rondetafelgesprekken georganiseerd over onder andere gender, identiteit en vergrijzing.

Erfgoedzorgtraject schutterserfgoed in Vlaanderen van Federatie van Vlaamse Historische Schuttersgilden

Sinds juni 2017 zetten zowel de Federatie van Vlaamse Historische Schuttersgilden (FVHS) als de verschillende schutterskoepels en -bonden hun schouders onder een gezamenlijk erfgoedzorgtraject. Onder begeleiding van LECA stippelde een werkgroep met vertegenwoordigers van de verschillende geledingen een traject op maat uit. Dit traject wordt sinds januari 2019 verdergezet door Histories.

Werkgroep erfgoed aan het werk om het aanvraagdossier voor de ICE-inventaris voor te bereiden © Histories

In de loop van augustus 2018 werden via een grootschalige enquête de noden en behoeften van de historische schuttersgilden in kaart gebracht. De komende maanden wordt werk gemaakt van oplossingen die daaraan tegemoetkomen. Daarbij gaat aandacht naar de zorg voor immaterieel, roerend en documentair schutterserfgoed. Het erfgoedzorgtraject met de FVHS is gericht op integrale erfgoedzorg. Een aanvraag voor opname op de Inventaris Vlaanderen voor immaterieel erfgoed werd intussen ingediend en positief beoordeeld.

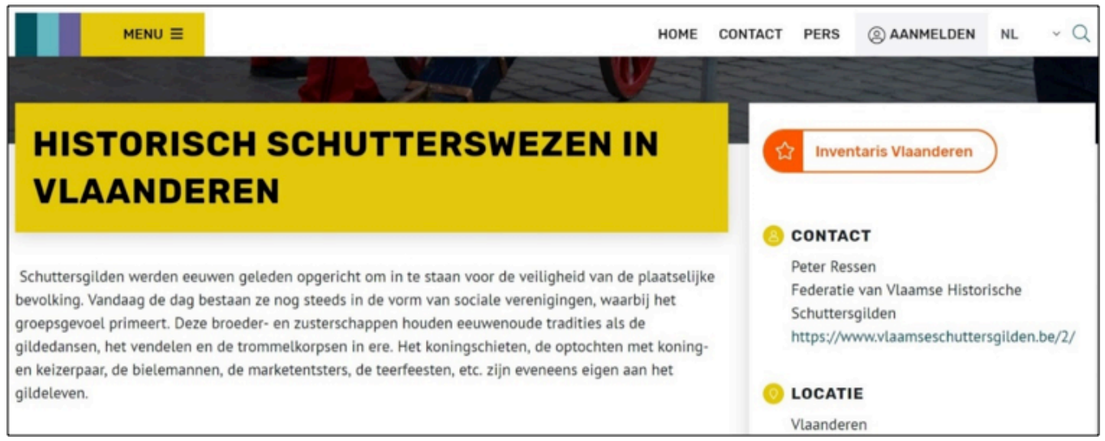

ICE-dossier 'Historisch Schutterswezen in Vlaanderen' op www.immaterieelerfgoed.be © Werkplaats Immaterieel Erfgoed

De erkenning als immaterieel cultureel erfgoed is echter nog maar het begin: ze geeft een nieuwe boost aan het zorgtraject dat blijft inzetten op een duurzame toekomst voor het schutterswezen in Vlaanderen. Nieuwe methodieken, zoals waarderen, kunnen hierbij ingezet worden. De FVHS en de werkgroep erfgoed volgde het waarderingsproject dan ook nauwgezet op met het oog op het verder gebruik ervan binnen het zorgtraject.

Resultaten van het project

1. Waarderingstraject met de Sint Jorisgilde in Loenhout

Waarom waarderen?

Een concrete vraag waar een waarderingsoefening een antwoord op kon bieden was er eigenlijk niet bij de Sint-Jorisgilde. De gilde moet niet verhuizen naar een ander lokaal in de nabije toekomst, ze heeft niet meteen plannen om een tentoonstelling te organiseren en het aankopen van nieuw materiaal staat evenmin op de agenda. En toch, zelfs zonder een concreet vraagstuk waar waarderen een antwoord op kan bieden, was het nuttig om een waarderingsoefening rond hun collectie op te zetten.

De gilde heeft, zoals al is beschreven, een sterke erfgoedreflex. Niet alleen zijn ze door hun deelname aan andere erfgoedzorgtrajecten erg bewust van de nood aan actieve erfgoedzorg, ze beseffen ook het belang van hun actuele inzet als er een duurzame toekomst voor het gildewezen bereikt wil worden. De acties die ze vandaag opzetten, zullen bijdragen aan een toekomst voor de gilde en haar werking. Maar om die acties uit te werken is een grondige kennis van de collectie een must.

Dit resulteerde in een zoektocht naar de betekenis en het potentieel van de collectie en vooral ook de vraag naar hoe de collectie kan bijdragen tot het creëren van een duurzame toekomst voor de gilde.

Waarderen bleek de oplossing voor die zoektocht te zijn. Door verder te bouwen op de inventarisatie van de collectie en in de waarderingssessies dieper op zoek te gaan naar de betekenis en het potentieel van de collectie werden concrete erfgoed(zorg)plannen gemaakt. Dit geeft de gilde een mooie basis om hun werking verder te zetten met een blik op de toekomst.

Waarderingsmethodiek

LECA/Histories diende een aanvraag in om een pilootproject waarderen op te starten zodat waarderen op maat van niet-professionele erfgoedspelers mogelijk gemaakt kon worden. Daarnaast is het voor de doelgroep van Histories ook erg belangrijk dat er op een integrale manier naar de collectie gekeken wordt. Er wordt weinig tot geen onderscheid gemaakt tussen de roerende en de immateriële collectie. Meer zelfs, de objecten versterken de tradities en omgekeerd. Deze manier van kijken naar de collecties moest ook een plek krijgen in de waarderingsmethodiek.

Samen met de gildebroeders gingen we aan de slag en vertaalden we de methodiek die Caroline Reed al eerder uitwerkte: de reeds sterk ingeburgerde *Reviewing Significance 3.0.*

Door hen van in het begin bij de uitwerking van de methodiek te betrekken werd een participatief verhaal gecreëerd op maat van de gilde. Ze dachten bovendien niet alleen na over het waarderingskader voor hun eigen collectie maar zetten mee de krijtlijnen uit voor de bredere handleiding die ook door andere gemeenschappen gebruikt kan worden. Om hen optimaal bij elke stap van het project te kunnen betrekken was veel afstemming nodig, het bleek een intensief proces. Rekening houdend met de vrijwillige inzet van de gilde en hun andere activiteiten naast dit project, hebben we er heel bewust voor gekozen om de vergaderingen eerder beperkt te houden. Er werd evengoed afgestemd via e-mail of telefoon waardoor het risico op overbevraging beperkt werd. Ook de vergaderingen zelf werden efficiënt ingevuld en gericht op een maximale input in een minimum aan tijd. En toch, ondanks alle inspanningen om het behapbaar te houden, was het niet altijd eenvoudig om een complex concept als waarderen van erfgoed te introduceren. Het concept moest ingeburgerd raken bij de gilde en dat had tijd nodig. Achteraf bekeken is dit uiteindelijk wel gelukt. De sessies, waar straks een overzicht van volgt, bleken voor de gilde een succesverhaal. Niet alleen zagen ze hoe de methodiek waar ze zelf aan hadden meegewerkt toegepast kan worden in de praktijk maar de sessies leverden hen ook nog eens heel wat bruikbare informatie op, die ze nu zullen omzetten in concrete acties in hun dagelijkse werking.

Op de volgende pagina's is het uitgewerkte **waarderingskader** terug te vinden dat werd gebruikt tijdens de sessies.

We hebben ervoor gekozen om het **simpel en laagdrempelig** te maken. Het rooster kan meteen als invuldocument gebruikt worden tijdens het waarderen. De bijhorende toelichting helpt om de kolommen, die de waarderingscriteria bevatten, en de rijen, die de perspectieven bevatten, te duiden en correct toe te passen.

De **waarderingscriteria** werden ook aangepast zodat ze een logischer geheel vormen. Zo was het voor de gilde bijvoorbeeld moeilijk om een onderscheid te maken tussen de culturele betekenis en de emotionele impact. In het origineel waarderingskader dat werd ontwikkeld door Caroline Reed waren dit aparte criteria maar hier werd dit samengebracht in één criterium. Daarnaast hebben we het criterium 'ontwikkelingspotentieel' ook aangepast. Om optimaal de link te leggen tussen waarderen en erfgoedzorg, werd 'zorgen voor immaterieel cultureel erfgoed', het zogenaamde 'borgen', expliciet toegevoegd aan dit criterium.

Tot slot werd de **vraagstelling** ook aangepast. De richtvragen werden eenvoudiger en meer rechttoe rechtaan geformuleerd en ook worden niet langer enkel objecten maar ook tradities vermeld. Op die manier komt het immateriële aspect van de collectie meer op de voorgrond en wordt het makkelijker voor de gilde om het schutterserfgoed en de gildetradities samen te waarderen. Dat bleek erg belangrijk omdat het kader op die manier beter aansluit bij hun erfgoedpraktijk. Tijdens verschillende afstemmingen werd duidelijk aangegeven dat het voor hen vanzelfsprekend is dat objecten en tradities samen horen en dus ook samen een plek moeten krijgen in het waarderingskader. Voorafgaand was de verwachting van de waarderingssessies dan ook dat het bespreken van objecten zou leiden tot het bespreken van tradities en sociale praktijken en omgekeerd. Om de sessies overzichtelijk te houden en vlot aansluiting te zoeken met de bestaande inventaris, werden de sessies wel opgebouwd rond de roerende collecties en erna aangevuld met de bijhorende tradities en sociale praktijken.

Er werden vijf sessies georganiseerd verspreid over twee dagen, gebaseerd op de inventaris.

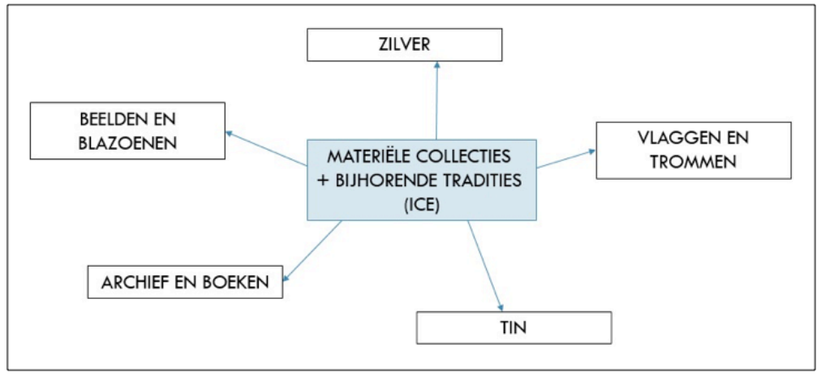

Waarderingskader: invulsjabloon

(gebaseerd op Reviewing Significance 3.0 © Caroline Reed 2018)

Collectie: .....

Deelcollectie: .....

Deelnemers: .....

	A HERKOMST ACQUISITIE	B ZELDZAAMHEID UNICITEIT	C CONDITIE COMPLEETHEID	D ZINTUIGLIJKE VISUELE KWALITEIT	E CULTURELE EN RELIGIEUZE BETEKENIS / EMOTIONELE IMPACT	F HISTORISCHE BETEKENIS	G 'ONTWIKKELINGS- POTENTIEEL' > BORGEN
RICHTVRAGEN	*Waar komt het vandaan?* *Hoe is het bij ons terecht gekomen?*	*Hoe zeldzaam is het object?* *Is het uniek?*	*Hoe is de conditie van het object?* *Is het in goede staat?*	*Wat kan er gezegd worden over de vorm, kleuren, compositie... van het object?*	*Welke betekenis heeft het object of de traditie vandaag?*	*Welke betekenis had de traditie of het object in het verleden?*	*Hoe draagt het bij tot een duurzame toekomst van de collectie?* *Wat is het potentieel van de collectie?*
ALGEMENE OPMERKINGEN							
1 ORGANISATIE/ VERENIGING							
2 GEMEENSCHAP/ GROEP							
3 LOKAAL							
4 REGIONAAL							
5 NATIONAAL EUROPEES INTERNATIONAAL							

Waarderingskader: toelichting rijen en kolommen

(gebaseerd op Reviewing Significance 3.0 © Caroline Reed 2018)

Kolommen: toelichting

De kolommen in het rooster geven aan welke criteria tijdens het waarderen worden meegenomen. Dit laat ons toe om op een verschillende manier naar de objecten en tradities te kijken en zoveel mogelijk informatie over de objecten en tradities te verzamelen.

De hulpvragen die bij elk criterium geformuleerd zijn helpen om de criteria beter te begrijpen en ze beter te gaan toepassen bij het waarderen.

A
HERKOMST/ACQUISITIE

Waar komt het vandaan? Hoe is het bij ons terecht gekomen?

RICHTVRAGEN:

- Weten we hoe/wanneer/waarom/van wie/het is verworven door de organisatie/vereniging?
- Wie heeft het ontworpen, verzameld, gemaakt, gepubliceerd, in het bezit gehad of gebruikt?
- Is de herkomst goed gedocumenteerd?
- Heb je nog iets anders van dezelfde herkomst?

B
ZELDZAAMHEID/UNICITEIT

Hoe zeldzaam is het object? Is het uniek? Zijn er unieke elementen aan het object op te merken?

RICHTVRAGEN:

- Is het uniek, zeldzaam of ongewoon?
- Welke typische kenmerken zijn uniek?
- Is het uniek in gebruik?
- Heb je iets dat erop lijkt?
- Is het representatief voor de collectie?

C
CONDITIE/COMPLEETHEID

Hoe is de conditie van het object? Is het in goede staat?

RICHTVRAGEN:

- Is het grotendeels in de oorspronkelijke conditie?
- Is het over het algemeen in een buitengewone goede conditie voor dit soort objecten?
- Is er slijtage? Zo ja, is deze hersteld? Verteld dit dan iets over het gebruiksverleden?
- Functioneert het nog? Wordt het nog actief gebruikt?
- Heb je gelijkaardige objecten in een betere staat?

D
ZINTUIGLIJKE, VISUELE KWALITEIT

Wat kan er gezegd worden over de vorm, kleuren, compositie… van het object? Is het innovatief?

RICHTVRAGEN:

- Heeft het een sterke visuele/zintuigelijke impact?
- Is het innovatief of invloedrijk?
- Is het op een uitzonderlijke manier vervaardigd?
- Doet het je op iets denken dat je zelf gemaakt of gebruikt hebt?

E
CULTURELE EN RELIGIEUZE BETEKENIS / EMOTIONELE IMPACT

Gaat de traditie of het object over een bepaalde sociale praktijk met een culturele en/of religieuze betekenis? Link naar personen, plaatsen… ? Wat is de emotionele betekenis? Welke betekenis heeft het object of de traditie vandaag?

RICHTVRAGEN:

- Is het gelinkt aan:
  - een bijzonder thema;
  - persoon, groep, organisatie;
  - gebeurtenis;
  - plaats;
  - activiteit?
- Roept het emoties op? Waarom?
- Werd het gemaakt om culturele of religieuze redenen?
- Werd/wordt het voorwerp gebruikt in een culturele of religieuze sfeer?

F
HISTORISCHE BETEKENIS

Gaat het over een bepaald historisch thema, persoon of plaats? Heeft het een historische betekenis? Welke betekenis had de traditie of het object in het verleden?

RICHTVRAGEN:

- Belicht het:
  een bijzonder thema;
  persoon, groep, organisatie;
  gebeurtenis;
  plaats;
  activiteit?
- Is het gemaakt of gebruikt in het belang van academisch of ander historisch onderzoek?

G
ONTWIKKELINGSPOTENTIEEL / BORGEN

Hoe draagt het bij tot een duurzame toekomst van de collectie? Wat is het potentieel van de collectie?

RICHTVRAGEN:

- Kan het gebruikt worden voor leerprocessen, onderzoek en documenteren?
- Kan het een ondersteuning bieden voor promotie/profilering/communicatie van de gilde?
- Is het al gebruikt, of kan het gebruikt worden als inspiratie voor anderen? Is het een inspiratiebron voor anderen (ook traditie uitbouwen, zelf tot de gemeenschap toe te treden, actief of passief)? Is er toegang voor het grote publiek? (tentoonstellingen…)
- Kan het bijdragen tot de overdracht van de traditie (educatie, sensibilisering)?

Rijen: toelichting

De rijen in het rooster geven aan op welk niveau het object en de traditie bekeken worden.

Bijvoorbeeld: een breuk kan op het lokale niveau een bepaalde betekenis hebben maar als je dat vanuit een Europees perspectief bekijkt, kan dit een heel andere kijk opleveren.

Door de rijen van het rooster in te vullen, worden deze verschillende perspectieven in kaart gebracht en geeft dit ook informatie die interessant is bij het uiteindelijke waarderingsresultaat.

Om de verschillende perspectieven aan bod te laten komen tijdens de sessies is het belangrijk om mensen uit te nodigen die deze perspectieven kunnen vertegenwoordigen tijdens de waarderingssessies. Zo kunnen er mensen uitgenodigd worden die rechtstreeks betrokken zijn bij het erfgoed, of externe experten die expertise hebben over de collectie die gewaardeerd wordt.

RICHTVRAGEN	De uitgebreide richtvragen zijn terug te vinden bij de toelichting van de kolommen maar een korte samenvatting is wel opgenomen in het rooster.
ALGEMENE OPMERKINGEN	Hier geef je een aantal eerste indrukken weer bij het object(en)/traditie(s).
1 ORGANISATIE / VERENIGING	In deze rij is het belangrijk om enkel te kijken naar de objecten/tradities vanuit de organisatie zelf.
2 GEMEENSCHAP / GROEP	De blik die hier gehanteerd wordt is die van een gemeenschap/groep mensen die betrokken is bij de objecten/tradities in kwestie. Deze mensen kunnen actief betrokken zijn bij de organisatie (vb.: vrijwilligers bij evenementen) maar kunnen evengoed passiever betrokken zijn (vb.: toeschouwers bij een schietwedstrijd). Door hen ook uit te nodigen bij het waarderen, krijg je nieuwe, extra inzichten op de objecten/tradities.
3 LOKAAL	Het lokale niveau zijn de lokale spelers die betrokken zijn bij de objecten/tradities. Het gaat om vertegenwoordigers van het stads- of gemeentebestuur, lokale (erfgoed)verenigingen (zoals folkloregroepen, heemkundige kringen…) Zij benaderen de objecten/tradities vanuit een lokale blik en geven aan hoe deze objecten/tradities een rol spelen in het lokale leven.
4 REGIONAAL	Op het regionale niveau kijken we vanuit de regio's, bijvoorbeeld als provincie of geografische regio Noorderkempen, naar de objecten/tradities.
5 NATIONAAL, EUROPEES EN INTERNATIONAAL NIVEAU	Hier gaat het om het nationale, Europese en internationale niveau, wat betekenen de objecten/tradities op deze niveaus?

Waarderingssessies

Om te starten…

We wilden graag een informele gezellige sfeer creëren zodat het waarderen niet als een opdracht werd gezien maar wel als een gezellig gesprek over het gildewezen. Daarom kozen we voor een **rondetafelopstelling** waar iedereen comfortabel de sessies kon bijwonen. Er werd voldoende aandacht besteed aan een hapje en een drankje, en de collectie was bij de hand ingeval de voorziene inventarisfiches ontoereikend zouden zijn.

Niet alle leden van het waarderingsteam kenden elkaar of de collectie al, dus werd bij wijze van kennismaking gevraagd om een **persoonlijke anekdote** over het gildewezen te delen met de groep. Dit zette meteen de toon, er werden verhalen uitgewisseld en ook de niet-schutters die aanwezig waren, konden toch aansluiting vinden en kregen meteen een introductie in de schutterswereld.

Opvallend was dat de anekdotes het beleven en de persoonlijke betrokkenheid bij het gildewezen in de verf zetten. Diverse waarden zoals familie, verbroedering en samenhorigheid werden meermaals genoemd. Het gildewezen is dan ook een manier van leven. Maar tegelijk ging het ook over de toekomst van het gildewezen en de kansen en uitdagingen, zoals de zoektocht naar nieuwe, jonge leden en de nood aan een beter collectiebeheer en verzamelbeleid, die er zijn om het gildewezen een duurzame toekomst te kunnen geven.

De verschillende verhalen en indrukken die tijdens de brainstorm naar boven kwamen werden gebundeld in onderstaande woordenwolk.

Gedetailleerd overzicht van de sessies: deelnemers en resultaten

SESSIE	DEELNEMERS	ROL DIE ZE OPNEMEN
Zilver	Frans Van Hasselt	Gilde
	Fons Van Hasselt	Gilde
	Jan Van Hasselt	Gilde
	Hendrik Vandeginste	Expert / medewerker Histories
	Marc Mees	Gilde
	Danny De Vetter	FVHS
	Frea Vancraeynest	Moderator

RESULTATEN [1]

De waarde van deze collectie zit in de persoonlijke connectie en de uitstaling voor de gilde. Zilver is het metaal van de gilden. De zilverwaarde van deze collectie is eerder beperkt in vergelijking met andere zilvercollecties maar gezien de persoonlijke band die de gildelieden met deze collectie hebben is ze uitermate waardevol. De emotionele betekenis is heel erg groot, vooral bij de breuk die het absolute topstuk is. Het is immers de traditie dat koningen en keizers na het winnen van hun wedstrijd een zilveren schild met inscriptie laten maken en zo een bijdrage leveren aan de breuk. De breuk vertelt het verhaal van de gilde, groeit mee en illustreert het reilen en zeilen binnen de gilde.

SESSIE	DEELNEMERS	ROL DIE ZE OPNEMEN
Archief en boeken	Frans Van Hasselt	Gilde
	Fons Van Hasselt	Gilde
	Jan Van Hasselt	Gilde
	Hendrik Vandeginste	Expert / medewerker Histories
	Marc Mees	Gilde
	Danny De Vetter	FVHS
	Frea Vancraeynest	Moderator

RESULTATEN [1]

Het archief en de boeken bevatten de geschiedenis van de gilde en zijn dan ook belangrijk bij het uitwerken van de identiteit van de gilde. Een uitermate beperkte inventaris maakte het waarderen niet eenvoudig. Er is nog heel wat onderzoekspotentieel om meer informatie te achterhalen zodat het verleden van de gilde nog beter gestoffeerd kan worden en ook de geschiedenis van deze gilde in de bredere geschiedenis van de gilden in Vlaanderen en de lokale geschiedenis van Loenhout en de Kempen gekaderd kan worden.

Uit de waardering bleek ook dat deze collectie niet altijd correct wordt bewaard. Zo worden krantenknipsels in plastic bewaard en hangt de oude caert op in het gildelokaal, blootgesteld aan de elementen.

[1] *De uitgebreide resultaten van de sessies kunnen opgevraagd worden bij de Sint-Jorisgilde in Loenhout.*

SESSIE	DEELNEMERS	ROL DIE ZE OPNEMEN
Beelden en blazoenen	Frans Van Hasselt	Gilde
	Fons Van Hasselt	Gilde
	Jan Van Hasselt	Gilde
	Hendrik Vandeginste	Expert / medewerker Histories
	Marc Mees	Gilde
	Danny De Vetter	FVHS
	Frea Vancraeynest	Moderator

RESULTATEN [1]

De blazoenen zijn erg boeiend omwille van hun creatieve en dynamische karakter. Zo creëerde de gilde zelf een blazoen door een ereprijs die ze kregen van een houten kader te voorzien. Op die manier kan dat blazoen meegedragen worden in optochten en processies, beide belangrijke tradities voor de gilde.

De beelden daarentegen zijn zeer divers en elk, in hun eigen recht, uniek te noemen. Er is een zeldzaam oud beeld uit de 13e eeuw met een grote tentoonstellingswaarde, maar ook een recent beeld dat werd gemaakt naar een ontwerp van één van de gildebroeders. Dat beeld is enig in zijn soort, zowel qua ontwerp als qua maakproces.

SESSIE	DEELNEMERS	ROL DIE ZE OPNEMEN
Tin	Frans Van Hasselt	Gilde
	Fons Van Hasselt	Gilde
	Jan Van Hasselt	Gilde
	Philippe Probst	Expert/Vlaamse Tinvereniging
	Peter Ressen	FVHS
	Harry Vanderhenst	Hoge Gilderaad Kempen
	Cor Vanistendael	Expert / erfgoedcel Noorderkempen
	Frea Vancraeynest	Moderator

RESULTATEN [1]

Deze collectie is het grootst en bevat een grote hoeveelheid tin (overwegend schotels). Helaas gaat het vrijwel uitsluitend om 'nieuw' tin – het oudste object dateert uit de jaren '50 –, deze collectie is dus wat het materiaal betreft niet zo waardevol. Voor de gilde is het echter wel een waardevolle collectie aangezien ze de winsten van de gilde bij wedstrijden illustreren. De collectie van dit zogenaamde wedstrijdtin groeit elk jaar aan, zodat de vraag gesteld wordt hoeveel de gilde nog kan bewaren. In andere regio's blijkt het geven van wedstrijdtin minder ingeburgerd te zijn en wordt er meer voor het geven van porselein (servies en dergelijke) of kleinere zilveren schildjes geopteerd.

SESSIE	DEELNEMERS	ROL DIE ZE OPNEMEN
Vlaggen en trommen	Frans Van Hasselt	Gilde
	Fons Van Hasselt	Gilde
	Jan Van Hasselt	Gilde
	Philippe Probst	Expert/Vlaamse Tinvereniging
	Peter Ressen	FVHS
	Harry Vanderhenst	Hoge Gilderaad Kempen
	Cor Vanistendael	Expert / erfgoedcel Noorderkempen
	Frea Vancraeynest	Moderator

RESULTATEN [1]

Deze collectie verkeert in goede staat en heeft een ontegensprekelijk immaterieel karakter. Deze objecten worden gebruikt bij heel wat tradities die het leven van de gilde kleur geven, zoals bijvoorbeeld het vendelen, trommelen, meelopen in optochten…

De trommen bleken interessante objecten te zijn waar nog onderzoekspotentieel is, contacten met muziekmusea en het Legermuseum in Brussel kunnen bijvoorbeeld nog interessante info opleveren. De vlaggen illustreren heel wat klassieke elementen voor gilden zoals de patroonheilige Sint-Joris, een kruis en wapen en gildehuis van Loenhout. Ook de heraldische betekenis van de vlaggen bleek interessant.

De herkomst van de vlaggen is goed gekend wat een meerwaarde is. Toch zijn niet alle vlaggen nog in topconditie, een aantal zijn aan restauratie toe.

De traditie van de gildedans, de Loenhoutse Kadril, kwam tijdens deze sessie ook uitgebreid aan bod. Hier schuilt een kans om deze dans te tonen aan een breed publiek door middel van bijvoorbeeld introductiefilmpjes.

OPM.: Ann Bries was niet aanwezig tijdens de sessie maar haar expertise kon niet ontbreken, vooral omdat ze ook betrokken was het registreren en inventariseren van de vlaggen. Zij leverde input via e-mail.

Enkele sfeerbeelden

Het waarderingsteam druk in de weer © Histories

Waarderen gaat altijd beter met lekkere snacks bij de hand © Histories

Expert Philippe Probst buigt zich over een collectiestuk voor nader onderzoek © Histories

Er wordt nagedacht over hoe de waarderingsresultaten kunnen leiden tot betere erfgoedzorg © Histories

De gilde leidt het waarderingsteam rond en toont hoe ze schieten © Histories

Afsluiters

De sessies werden afgesloten door een blik op de toekomst te richten en collectief na te denken over hoe de resultaten van de sessies kunnen bijdragen tot duurzame erfgoedzorgacties.

Om de resultaten van de verschillende sessies samen te brengen beantwoordden de leden van het waarderingsteam volgende vraag: "Welk object(en) springt(en) eruit? En waarom?". Het bleek niet eenvoudig om maar 1 object te kiezen, vooral voor de gildelieden die het dichtst bij de collectie staan. De keuzes zijn ook erg uitéénlopend en ook de redenen achter de keuzes zijn divers, al wordt er wel telkens benadrukt dat de gekozen voorwerpen bijdragen tot het gildeleven.

OBJECT	REDEN	AANTAL STEMMEN
Vlaggen/blazoenen	Presenteren de gilde aan de buitenwereld	I
Breuk	Als koning en keizer lever je een bijdrage aan de breuk door middel van een schildje met inscriptie. Dit is dan ook het summum van prestige en is een eigen verdienste voor de koning of keizer.	II
Zilvercollectie	Het gildezilver wordt gezien als de topstukken van de gilde met een rijke geschiedenis.	I
Oude registers	Illustratie van de sociale geschiedenis van een gilde en de evolutie van een gilde. Onderschat onderzoekspotentieel.	IIII
Caert	Schat aan informatie	IIII
Sint-Jorisbeeld in de Kerk	Het albasten beeld is niet alleen erg oud en vandaag de dag zeldzaam, het is ook erg charmant.	I

Verder was het belangrijk om op het einde van de sessies ook de methodiek even te evalueren, dit deden we door te peilen naar welk waarderingscriterium als het belangrijkst werd beschouwd en waarom.

Ook hier was geen consensus in het waarderingsteam, al vond iedereen het wel een meerwaarde dat in het waarderingskader de objecten en tradities samen gewaardeerd werden. Een lid van het team formuleerde het als volgt: "De objecten zijn interessant en waardevol binnen de gilde maar de verhalen erachter maken het plaatje compleet. Door zowel de verhalen als de objecten te bekijken, komt veel meer informatie naar boven." Die visie komt ook terug in de keuze van de criteria die eruit gelicht werden, er werd immers bijna altijd gekozen voor criteria die de verhalen, het immateriële aspect van de collectie, belichten:

- *Historische betekenis:* dit criterium laat toe om terug te kijken naar het verleden. Schuttersgilden hebben vaak een lange en rijke geschiedenis die tot op vandaag nog doorleeft. Het is fijn om die link met het verleden in kaart te brengen.
- *Culturele betekenis/emotionele impact:* hier worden de objecten beter gekaderd binnen de werking van de gilde vandaag. Niet alleen het gebruik van de objecten wordt hier bekeken maar ook op welke manier het object een rol speelt in de traditiebeleving. Verder wordt ook de persoonlijke band met de collectie belicht. De gildelieden hebben met heel wat collectiestukken een persoonlijke band en dit moet ook weerspiegeld zijn in de waardering.

- *Ontwikkelingspotentieel/borgen:* het is belangrijk om een toekomstgerichte blik te hebben. Binnen dit criterium komt dat het beste aan bod omdat het potentieel van de collectie en de zorg van de collectie voorop staan.

2. Handleiding waarderingskader

Bij de start van dit project hoopten we dat we, door de ervaringen met de gilde, een waarderingskader zouden kunnen ontwikkelen op maat van de **brede doelgroep van Histories**, die naast traditiedragers ook bestaat uit mensen met een passie voor of interesse in lokaal erfgoed, heemkunde, cultuur van alledag en/of genealogie. Dat is een erg grote groep, die ook erg divers is. Toch is er een belangrijke gelijkenis. Het zijn allemaal mensen die als **erfgoedvrijwilligers** betrokken zijn bij erfgoed.

Vanuit die gedachte bleek dat een zoveelste handleiding en waarderingskader misschien niet de juiste zet was. We hebben de output van dit project dan ook licht aangepast. Naast dit rapport en het uitgebreide resultatenrapport voor de Sint-Jorisgilde is er ook een **handleiding**, maar die zal voornamelijk gericht zijn op het introduceren van waarderen als een interessante manier om aan duurzame erfgoedzorg te doen. Er wordt dus eerder gefocust op sensibiliseren rond waarderen dan dat we hen meteen onderdompelen in een waarderingsinstrument.

De handleiding zet volledig in op **maatwerk**. De doelgroep is erg divers. Er is dan ook geen universele manier om hun collecties te benaderen. Ook hun kijk op die collecties kan erg verschillend zijn: er moeten dan ook verschillende vraagstellingen mogelijk zijn bij het uitwerken van waarderingsoefening.

Daarnaast ligt de grootste focus op het uitbouwen van een **waarderingsreflex**. Mensen moeten eerst nog overtuigd worden van de meerwaarde van waarderen. De eerste vraag wanneer er melding gemaakt wordt van waarderen is altijd: 'en wat betekent dit dan voor mij en mijn collectie?' Hier moet eerst een antwoord op gegeven worden alvorens er echt concreet aan de slag kan gegaan worden met waarderen als methodiek. Om mensen meteen optimaal te overtuigen van het nut van waarderen komen we zoveel mogelijk los van de theorie en koppelen we waarderen meteen aan de **erfgoedpraktijk**. Een *hands-on* aanpak laat toe dat mensen waarderen meteen kunnen plaatsen in de context van hun eigen collectie, werking en kijk op erfgoedzorg. Ook hebben we heel bewust ingezet op een duidelijke structuur en korte maar krachtige teksten. Uit de ervaringen met de Sint-Jorisgilde bleek al snel dat er soms te veel info wordt gegeven in reeds bestaande methodieken, en dat ook de structuur wat naar de achtergrond verdwijnt waardoor het erg moeilijk wordt om met een instrument aan de slag te gaan. Dit wilde we absoluut vermijden, het is net de bedoeling om zoveel mogelijk mensen aan te zetten tot waarderen maar enkel als ze er echt klaar voor zijn.

Getrapt waarderen

We hebben gekozen om te gaan voor **getrapt waarderen.** Dit betekent dat geïnteresseerden, dus vooral de mensen die niet professioneel met erfgoed bezig zijn, zich het waarderen stap voor stap eigen maken.

FLOWCHART: De eerste stap is gericht op onderzoeken waar ze al staan. Het is belangrijk om te weten of er al voorkennis is rond waarderen en/of rond collectiebeheer (onder andere het maken van een inventaris van de collectie). Dit maakt dat ze een duidelijker beeld krijgen van waar ze aan toe zijn en kunnen eventuele voorbereidende stappen genomen worden alvorens zich te storten op waarderen. Hier is ook een doorverwijsfunctie voorzien. Bij elke stap in de flowchart wordt ook meteen aangegeven bij welke organisatie ze terecht kunnen voor advies en begeleiding. Deze stap maakt ook meteen duidelijk dat waarderen een plek heeft binnen erfgoedzorg.

WAARDERINGSREFLEX: eenmaal duidelijk is wat waarderen inhoudt, kan er gepeild worden naar hun motivatie en wat waarderen voor hen concreet kan betekenen. De tweede stap is gericht op het creëren van een waarderingsreflex door het waarderen meteen toe te passen op hun erfgoedpraktijk en wordt een waarderingsvraag geformuleerd.

WAARDERINGSKADER: de derde stap is gericht op waarderen. De waarderingsvraag leidt tot het uitwerken van een waarderingskader op maat. Het aangepaste rooster van Reviewing Significance 3.0 en de bijhorende toelichting maken hier deel van uit. Er wordt toegelicht hoe het waarderingskader kan uitgebouwd: welke perspectieven zijn relevant? Welke criteria zijn nodig? Wie moet uitgenodigd worden in het waarderingsteam?

Conclusies

1/ Een blik op de toekomst?

De waarderingssessies, die gebaseerd zijn op de methodiek die ontwikkeld werd door Histories, bleken voor de gilde een kans om de verhalen en gildetradities en de objecten in hun collectie aan elkaar te koppelen. De waarde van de collectie voor de gilde was al duidelijk aangezien de collectie maakt deel uitmaakt van hun identiteit. De sessies toonden echter ook de gelaagde betekenis en het potentieel van de collectie aan.

Door de verschillende criteria en bijhorende vragen als leidraad te gebruiken kwam heel wat informatie naar boven. Door het waarderingsteam bovendien divers samen te stellen – er waren mensen uit de gilde zelf aanwezig maar ook vertegenwoordigers van de Hoge Gilderaad der Kempen en de Federatie van Vlaamse Historische Schuttersgilden en experten – kon de collectie ook vanuit verschillende perspectieven bekeken worden en kwam er nog meer informatie naar boven.

Het is belangrijk voor de gilde om een duurzame toekomstwerking te hebben. Door dit tijdens het waarderen mee te nemen werden ook concrete adviezen en ideeën gelanceerd die bijdragen tot een duurzame toekomst voor het gildebezit en de gildetradities. De aanwezigheid van experts droeg hier sterk aan bij. Dee gildelieden werden meteen gewezen op aandachtspunten (zoals het correct bewaren van krantenknipsels) of werden doorverwezen naar andere experts of organisaties (zoals in het geval van de trom waar werd doorverwezen naar musea).

Ideeën zoals digitalisering van oude documenten, uitlenen van beelden aan musea, contacten leggen met experten en het uitbreiden van de bestaande inventaris werden niet alleen geopperd maar kregen ook meteen een concrete invulling. Zo werden al plannen gemaakt om de caert (1957) in te scannen met de hulp van erfgoedcel Noorderkempen nadat tijdens de waarderingssessie bleek dat het document ernstige schade oploopt door het permanent op te hangen in het gildelokaal.

Als besluit noteren we dan ook graag dat door deel te nemen aan dit project de gilde beter gewapend is om duurzaam zorg te dragen voor hun collectie. Hierin staan ze niet alleen, Histories blijft beschikbaar om de verdere erfgoedplannen van de gilde te ondersteunen en hen te begeleiden bij verdere registratie, inventarisatie, documentatie en waardering van hun collectie.

2/ Kansen binnen het ondersteuningsaanbod van Histories?

De ervaringen met deze piloot vormen voor Histories maar het begin als het gaat over waarderen. Om te kijken naar hoe waarderen kan bijdragen tot duurzame erfgoedzorg zijn er plannen om het waarderen als erfgoedzorgmethodiek structureel op te nemen in het ondersteuningsaanbod van Histories.

Met dit voornemen in het achterhoofd werden de deelnemers aan dit pilootproject bevraagd over hun ervaringen met de methodiek en het potentieel dat ze in waarderen zien als een manier om op een effectievere wijze zorgacties voor hun collecties uit te werken.

De methodiek werd samen met de gilde uitgewerkt en de focus lag vooral op het eenvoudiger maken van *Reviewing Significance 3.0.* Tijdens de sessies bleken de deelnemers, na een korte introductiesessie, de tool dan ook vlot in gebruik te nemen, de begeleidende teksten bij de criteria en de perspectieven bij het waarderen bleken duidelijk, en vooral inspirerend genoeg.

Daarnaast bleek ook dat de rol van moderator zeer belangrijk is tijdens het waarderen. Er moet iemand zijn die het overzicht bewaard en tijdens het waarderen ingrijpt wanneer er dreigt afgedwaald te worden. In het eerste opzet

hoopten we dat deze rol ook door iemand van de betrokken gemeenschap ingevuld zou kunnen worden. Maar de gilde gaf aan dat deze rol best door een extern iemand met kennis van zaken kan worden opgenomen. Hier blijft dus een rol weggelegd voor erfgoedorganisaties, zoals Histories zelf of een erfgoedcel.

Tijdens de sessies bleek dat het systematisch overlopen van de criteria en verschillende perspectieven (crf. waarderingskader) niet altijd nodig en/of wenselijk was. Door vrijuit praten toe te laten kwam soms meer zinvolle informatie naar boven. Een goede moderator bleek een must en daarnaast bleek hier ook weer het belang van maatwerk. Geen enkele sessie is dezelfde en het waarderingskader moet op maat gemaakt/aangepast worden. Bij verder gebruik van deze methodiek zal dit dan ook een belangrijk focuspunt worden. Een logische vaststelling aangezien binnen het ondersteuningsaanbod van Histories maatwerk nu ook al centraal staat.

Enkele praktische elementen die werden meegegeven tijdens de feedback op de sessies:

- De timing zat goed, de ingeplande tijd voor de sessies bleek voldoende. Ook de algehele timing van de dag met de voorziene pauzes bleek goed te werken. Ook de informele sfeer die werd gecreëerd door een hapje en drankje te voorzien werd als positief ervaren.
- Alle nodige documenten waren voorhanden in een mapje, zeker bij de bespreking van de collecties bleek het handig om kleurenfoto's van de objecten bij de hand te hebben.
- De inleidende sessie was duidelijk en er waren geen echt inhoudelijke vragen, zowel de 'rijen' als de 'kolommen' werden goed geduid. Voor leden van het waarderingsteam die nog niet bekend zijn met waarderen was een introductie wel welkom en werd aangegeven dat de veelheid aan info soms even moest inzinken, strategisch ingelast pauzes en ruimte voor vragen kunnen hier een oplossing bieden.
- De gehanteerde manier van werken sloeg aan: een duidelijke moderator en daarnaast vrijuit praten gesteund door het waarderingskader. De sessies verliepen vlot en er was ruimte om ook ogenschijnlijk onverwachte maar toch relevante informatie naar boven te laten komen. Vooral dat laatste werd als een meerwaarde genoemd.

3/ Is er een draagvlak voor waarderen?

We hebben tijdens het project getracht om de brede doelgroep van Histories, die zeer divers is samengesteld, van traditiedragers over heemkundigen tot genealogen en metaaldetectoristen, warm te maken voor waarderen. Dit hebben we op verschillende manieren gedaan. Allereerst door in reeds bestaande **begeleidingstrajecten** zowel bij traditiedragers als bij heemkundige kringen te polsen naar de bereidwilligheid om ook met waarderen aan de slag te gaan.

Mits een duidelijke schets van wat waarderen precies is – de vertaalslag blijft soms moeilijk – was er wel flink wat animo om waarderen een kans te geven. Voorwaarden hierbij waren wel dat de trekkersrol op dit vlak toch nog grotendeels bij een professionele organisatie blijft liggen, zoals bijvoorbeeld bij Histories, en dat de tijdsinvestering voor de betrokkenen niet te groot zou zijn.

Als slotmoment van dit project organiseerden we een **denkdag** voor historische schuttersgilden in Vlaanderen. Tijdens deze dag werd er, om het grotere erfgoedzorgtraject rond het historisch schutterswezen in Vlaanderen verder uit te werken, gebrainstormd rond diverse thema's zoals tradities, collecties en communicatie. Ook de waarderingsresultaten van de oefening die we hebben opgezet met de Sint-Jorisgilde in Loenhout werden toegelicht en de koppeling tussen waarderen en duurzame erfgoedzorg werd uit de doeken gedaan. Aan de aanwezige schutters werd ook gevraagd of er zelf in een waarderingstraject zouden meestappen en opnieuw waren de antwoorden overwegend positief, mits er wel een degelijke begeleiding zal zijn en het ook verder bouwt op de erfgoedacties die ze al hebben genomen.

Ook publiceerden we een artikel in het **methodologisch magazine** van Histories (verschenen in juni) dat digitaal beschikbaar is via de website. Naast een verslag over de studiedag 'Gewikt en gewogen' werd ook het project geïntroduceerd.

Verder hebben we ook een oproep in de nieuwsbrief van Histories (editie van april) geplaatst. Resultaat van deze oproep was dat er een aantal mensen en organisaties binnen onze doelgroep aangaven dat ze interesse hebben. Met een aantal van hen hebben we reeds contact gehad om te polsen naar hun interesse en hoe dat we dit binnen onze werking en op maat van hun erfgoedwerking kunnen inpassen. Nu dit project afgerond is hopen we hier nog verder mee te gaan, in de eerste plaats met andere schuttersgilden maar ook met andere collecties die zich gemeld hebben na onze oproep. Om de doelgroep verder te enthousiasmeren, zijn er plannen om een **vormingenreeks** hierover te organiseren in het voorjaar van 2020. Geïnteresseerden zullen hier al een voorsmaakje krijgen van wat waarderen is en wat het voor hen kan betekenen. Ze krijgen dan meteen ook de handleiding, die gelanceerd zal worden samen met de vormingen, en zullen, indien ze dat graag willen, verder begeleid worden door Histories bij het uitwerken van een waarderingsoefening op maat van hun noden en collectie.

4/ Opzet geslaagd?

Voordat we met dit project aan de slag gingen hoopten we een antwoord te krijgen op de vraag hoe er gewaardeerd kan worden met erfgoedvrijwilligers op een integrale wijze. Als uitgangspunt namen we hiervoor *Reviewing Significance 3.0.*

Intussen is het project afgerond en kunnen we stellen dat waarderen met erfgoedvrijwilligers zeker kan, en dat *Reviewing Significance 3.0* mits een paar aanpassingen een goede methodiek is om te waarderen. Het idee van betekenis geven aan een collectie en het potentieel van die collectie in kaart brengen kan de erfgoedvrijwilligers bekoren en biedt nog heel wat kansen om hier verder mee aan de slag te gaan!

histories